

JÁNOSI ZOLTÁN
Leheletnyi égbolt

Kedves Zoltán!

Utolsó utadra, Óbudára, égszínkéek tekinteted emléke elé a Balkány körüli tanyák, a nyírségi égbolt fényeit és gyászát egyszerre hozom. A Bácskából, majd a kecskeméti földről, azután a nyírségi tanyákról az égre emelt tekintetű, az ország fővárosába és szellemi ormaira érkezett, és ott megfagyott – megfagyasztott – kivételes tehetségnek a második szülőföld, az egykor kicsi hazának fogadott föld „égitetejét”. Boruljon Rád és fölénk is most ez az égbolt. S nézzen rá ismét arcodban a nem a medáliáért, a tarka szavakért, a vállon veregető elismerésekért, hanem magáért a küldetésért s az emberi kézfogásokért a sorssal szemben lépegetni kezdő ember akaratára, ennek az akaratnak a benned megtestesedett szépségére. Nézzen veled farkasszemet újra ez a legnagyobb kihívás.

Mert Szöllősi Zoltán homlokára a szabolcs-szatmári égboltnak azok a csillagképei voltak ráírva, amelyeket igen kevesek ismernek Magyarországon. De mégis a legerősebb orientációs pontokat, korábban Czine Mihályt, Váci Mihályt, Ratkó Józsefet, Rákos Sándort is sorstájoló útra küldő jeleket adtak számára költői indulásakor, a hazához és az emberiséghez is elkötelezett életmű megalkotására. Azt az „égitetőt”, ahonnan nézve, mint egyetemes kilátóról, mutatkozott meg az ország végvidékein, a szegénységben, az elhagyott perifériákon élők élete és „csontkoralljának” élessége. De kézszorításuk keménysége és embersége is: azon a földön, ahonnan mindig „föl-felé lépked az angyal”, de sohasem éri el az eget, s ahonnan mégis, még mindig „balladák szólnak Boldogasszonyhoz”, s amely föld minden bajával, mégis és örökösen a „megyek haza” ígézetét ébreszti fel ismét és ismét a szívben és az izomzatban.

Ez az országperemokről felrepítő parittyakő-akarat, ez a Dávid-mozdulat volt Szöllősi Zoltán sorsának és életművének a leginkább reá jellemző, a legjellegzetesebb mozdulata. A beérkezés, a megnyugvás, a révbé ért pillanatok helyett a teljes sorsában „bartó-

ki” hürként feszülő küzdelem. A megpihenés helyett az állandó viaskodás, a küzdelem feladásának elodázása, ám a káosz fölé magnetikus szivárványként örökké odafeszített akarat. A kétségekkel, az aláhúzó erőkkal, a nemzetet és a személyiséget roncsoló tragédiákkal halálíg tartó költői párbaj. A Rákos Sándortól, Ratkó Józseftől, majd Kormos Istvántól kapott biztatás katapultként röpítette Szöllősi Zoltánt a magasba, ragyogó tehetségként kora irodalmába, azután ott is hagyta őt a levegőben. Hol a süvöltő fagyban, hol a tűzforró napsütésben, a magasba izolálva – és talán a Hitel folyóirat kivételével – sohasem ölelte igazán magához. Pedig az a tehetség és alázat, amelynek figyelmességével Szöllősi Zoltán a könyveit alkotta, az az igényesség, amellyel az irodalom művelésének szentségét óvta, az a művészi gond, amellyel tiszta, kristálycsillogású műveit alkotta, a legnagyobb törődést igényelte volna. S nem is csak törődést, hanem szeretetet, hasonlót ahhoz, ahogyan József Attilát kellett volna szeretni. Az otthonlét vigasztát és igazságát a csupán a versekben melegedés – már nem is csak a Nagy László-i keserű „versben bujdosás”, hanem a költeményekhez bilincselte, „jégen vacsorázó” „száműzetés” – helyett. Mert a XX–XXI. századi magyar lírának az utolsó évtizedekben Szöllősi Zoltánnál nem volt száműzöttként élő nagyobb tehetsége.

Pedig a sorssal szembesülő, fáradhatatlanul megalkotott, pontos és égő szavú köteteiben ő a század emberi személyiségének legnagyobb kérdéseire, a nemzeti és az emberiségszintű egyenletekre, a haza és a hazátlanság kínzó gondjaira, a nemzet és Európa viszonyának ölekezéseire és taszításaira, az ég és föld közötti út átjárhatóságának feléje villódzó fényre, a történelemtől folytonosan ketté-, sőt darabjaira hasított nemzet és személyiség létgondjaira, a magát napról napra mégis újra felépítő ember teremtoi és evilági erőforrásaira, a tér és az idő saját húsába metsző fájdalmaira: a haláltól visszaperelt szerelem szépségeivel kereste a választ. Versei sorában ezért alakított ki párbeszédet a magyar történelemmel, kultúrával, benne a népköltéssel és az archaikus emlékezettel is, a nemzet és saját halottaival, és az önmagával is folytonosan perben álló, az igazságok és a kételyek hídján járó nyugtalan személyiségével – és magával Istennel is. Zaklatott sorsa fölé ezekből a párbeszédekből emelt a verseiben leheletnyi égboltot az elfutó idő, az elveszített, a szétszört barátságok, a töredékekben maradt álmok, az irodalmi élet tüné-

Elhangzott Szöllősi Zoltán József Attila-díjas költő, műfordító temetésén 2018. április 11-én az Óbudai temetőben.

keny vizei, vízfolyásai s a meg nem kapott alkotói szeretetet ölelései helyett. Hogy legyen, ami reá ragyogjon, s ahová egyszer felemelhető legyen a föld is.

Ezért éppen ma, a költészet napján, József Attila születésnapján, tisztelt Szöllősi Zoltán, Téged nem eltemetni, hanem föltámasztani kellene. Akkor is, ha emberi erőnkől csak az emlékezésre, a köszönetre és költői teljesítményed újragondolására futja. De költészeted minőségének újra és újra tudatosítása már annak a szellemi itt maradásnak és üzeneteid újjászületésének lehet majd része, amely a nem hamvadó értékek állandó újjáéledését, fényeinek szikrázását jelenti az „isa pur és homu vogymuk” fájdalmas tételével szemben, azaz a szellem feltámasztását és ennek továbbműködését az itt maradóknak s a majd még ezután születőkben.

Tisztelt Szöllősi Zoltán, drága Zoltán!

Tavaszdik itt körülöttünk, de ebben a tavaszban én most mégis az őszt didergését érzem. Azt a verseidből most is kisüvítő, nyugtalan, hideg októberi forgószelet, amely betegség és halálad óta körbeszorítja és borzongatja lelkünket, lelkiismeretünket. Azt az érzést, amit így írtál meg a szívről, az ősztől és az idő múlásáról egy gyönyörű, fájdalmas népdalt is „bartóki” kezekkel beleszöve versedbe:

Közel az ég, beállt ősze
fut a vizek képernyője,
alig ég már, csak kormol a Nap
Isten s ember maga csősze.

Aj, törött karú akarat
csitári hegyek alatt

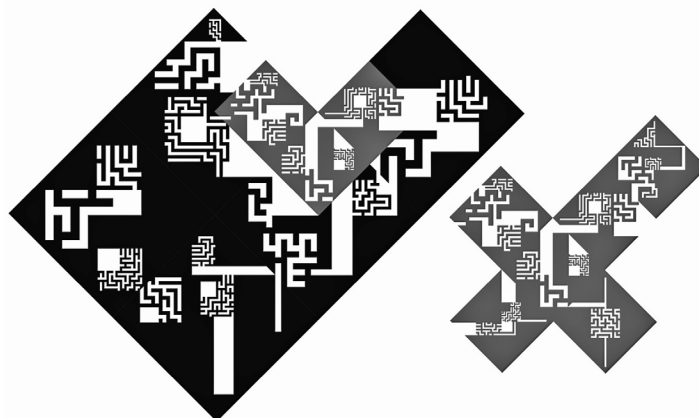
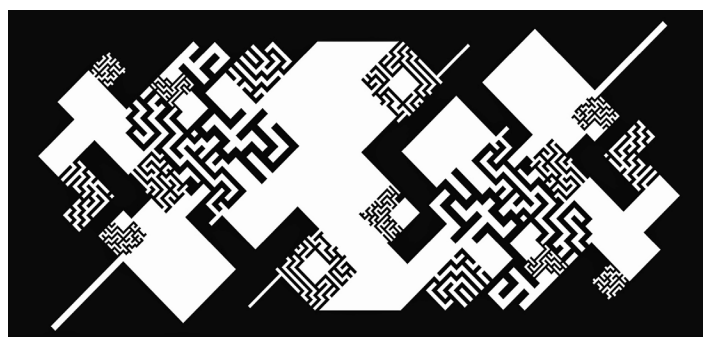
.....

Szívem asszonyért nyargaló,
jaj, bennem esett el a ló.
Bírom szívem, lovam, szerelmem,
jaj, bennem esett le a hó.

Aj, törött karú akarat
csitári hegyek alatt.

Kedves Zoltán! Maradjon örökre fölötted ez a kicsi, a leheletünkből is felbocsátott szabolcs-szatmári égdarab, az otthonnak a fejed fölül most már letéphetetlen jelképe. Sit tibi terra levis. És ne csak a föld, de a teljes kozmikus égbolt is legyen számodra könnyű, amit nemcsak a szemeidben, hanem a hátadon is hordoztál egész életedben.

Isten veled.

Grafikai terv (2012–2014)